

اسناد چه می‌گویند

درباره کاربرد و جایگاه فناوری آموزشی در دوره ابتدایی

ایجاد ساز و کار مناسب برای بهره‌برداری بهینه و هوشمندانهٔ مربیان و دانش‌آموزان در چارچوب نظام معیار اسلامی؛

۲. تولید و به‌کارگیری محتوای الکترونیکی متناسب با نیاز دانش‌آموزان و مدرسه‌ها با مشارکت بخش دولتی و غیردولتی و الکترونیکی کردن محتوای کتاب‌های درسی براساس برنامهٔ درسی ملی، با تأکید بر استفاده از ظرفیت چندرسانه‌ای تا پایان برنامهٔ پنجم توسعهٔ کشور؛

۳. اصلاح و به‌روزرسانی روش‌های تعلیم و تربیت، با تأکید بر روش‌های فعال، گروهی و خلاق، با توجه به نقش الگویی معلمان؛

۴. گسترش بهره‌برداری از ظرفیت آموزش‌های غیرحضور و مجازی در برنامه‌های آموزشی و تربیتی ویژهٔ معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌های ایرانی در خارج از کشور، براساس نظام معیار اسلامی و با رعایت اصول تربیتی از طریق شبکهٔ ملی اطلاعات و ارتباطات؛ همچنین، در سند برنامهٔ درسی ملی ایران عنوان‌هایی به‌منظور استفاده از فناوری آموزشی و اهمیت آن اشاره شده است:

« اصول حاکم بر فرایند یاددهی - یادگیری (ص ۴۱):

۹-۹- زمینة بهره‌گیری هوشمندانه از فناوری‌های نوین آموزشی را فراهم نماید و استفاده از آن‌ها را با نگاه تقویتی و تکمیلی یا توانمندسازی (نه نگاه جایگزینی و واگذاری) دنبال کند.

« سیاست‌های تولید مواد و رسانه‌های یادگیری (ص ۴۶):

۱۲-۲- بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی با رویکرد حل مسئله در تولید مواد و رسانه‌های یادگیری

۱۲-۷- تولید محتوای الکترونیکی چندرسانه‌ای متناسب با نیاز معلمان و دانش‌آموزان و استفادهٔ هوشمندانه از آن‌ها.

همان‌طور که از بیانیه‌های فوق هویداست، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر استفادهٔ هوشمندانه از فناوری، براساس معیارهای اسلامی، تأکید دارد و در عین حال به‌صورت صریح و ضمنی به پیامدهای نامطلوب آن اذعان می‌کند. همچنین، در سند برنامهٔ درسی ملی که بر سند تحول استوار است، فناوری آموزشی به‌عنوان عامل تقویت‌کنندهٔ فرایند یاددهی - یادگیری مهم تلقی شده و بر به‌کارگیری آن تأکید شده است.

در ادامهٔ بحث به برخی چالش‌ها و راهکارهای کاربرد فناوری در دورهٔ ابتدایی می‌پردازیم:

در قرن اخیر، به‌ویژه در چند دههٔ گذشته، حوزهٔ تعلیم و تربیت شاهد ظهور فناوری‌های پیچیده و پیشرفته‌ای بوده و تحت تأثیر بسیار قرار گرفته است. آموزش فناوری، کار و مهارت‌آموزی، به پیشرفت فردی، افزایش بهره‌وری، مشارکت در زندگی اجتماعی و اقتصادی، کاهش فقر، افزایش درآمد و توسعه‌یافتگی منجر خواهد شد. شایستگی‌های این حوزه در دورهٔ آموزش عمومی به‌صورت عینی، تجربی و به‌طور عمده درهم‌تنیده با دیگر حوزه‌های تربیت و یادگیری و از طریق کسب تجربه در محیط‌های واقعی و متنوع یادگیری کسب خواهد شد و زمینهٔ هدایت دانش‌آموزان را با توجه به علاقه‌ها و توانایی‌هایشان، در مسیرهای تحصیلی، حرفه‌ای و شغلی فراهم می‌کند. عنایت به نبود توازن بین مدرسه‌های کشور در برخورداری از زیرساخت‌های آموزشی لازم، تحقق عدالت آموزشی برای رفع این مهم را به یکی از اساسی‌ترین مفاهیم سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و سند برنامهٔ درسی ملی تبدیل کرده است. نمونهٔ بارز آن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰) است. در سند مذکور چندین بار به فناوری و کیفیت بهره‌مندی از آن اشاره شده است:

« فصل اول، بیانیهٔ ارزش‌ها، شمارهٔ ۱۷: «جایگاه و نقش تعلیم و تربیتی رسانه و فناوری‌های ارتباطی، و بهره‌گیری هوشمندانه از آن، و مواجههٔ فعال و آگاهانه برای پیشگیری و کنترل آثار و پیامدهای نامطلوب آن.»

« فصل سوم، چشم‌انداز مدرسه در افق ۱۴۰۴: «برخورداری از فناوری آموزشی در سطح معیار، با توجه به طیف منابع و رسانه‌های یادگیری (شبکهٔ ملی اطلاعات و ارتباطات).»

« فصل پنجم، راهبردهای کلان، بند ۷: «بهره‌مندی هوشمندانه از فناوری‌های نوین در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی مبتنی بر نظام معیار اسلامی.»

« هدف‌های عملیاتی، شمارهٔ ۱۷: «ارتقای کیفیت فرایند تعلیم و تربیت با تکیه بر استفادهٔ هوشمندانه از فناوری‌های نوین.»
در راستای تحقق این هدف، راهکارهای عملیاتی در نظر گرفته شده‌اند:

۱. توسعهٔ ضریب نفوذ شبکهٔ ملی اطلاعات و ارتباطات (اینترنت) در مدرسه‌ها با اولویت پر کردن شکاف دیجیتالی بین مناطق آموزشی و

چالش‌ها و راهکارها

چالش‌ها

گسترش فناوری در آموزش، فرایند یاددهی- یادگیری را تقویت می‌کند. برای رسیدن به بالاترین سطح فناوری اطلاعات یک مدرسه، نه تنها به نوسازی ابزار فناورانه، بلکه به ایجاد تغییر در مدل‌های تدریس و همچنین نقش معلم نیاز است. فناوری آموزشی به‌عنوان مکمل نظام آموزشی می‌تواند بر بهبود فرایند تدریس و تطابق نظام آموزشی با نیازهای یادگیرندگان و جامعه تأثیرگذار باشد. همچنین، این فناوری می‌تواند تغییراتی از قبیل کوتاه کردن مدت زمان آموزش، توجه به استعدادهای فردی، انفرادی کردن آموزش، ایجاد تنوع در روش‌های تدریس، بهبود کیفیت تدریس، مقابله با مشکلات آموزش جمعی و مواردی از این قبیل را ایجاد کند. با این همه، استفاده از فناوری در آموزش ممکن است با چالش‌ها و موانعی مواجه شود. برخی از این چالش‌های اساسی عبارت‌اند از:

● عوامل مرتبط با معلمان:

۱. نداشتن بینش و آگاهی از مزایای استفاده از فناوری در آموزش؛
۲. نبود روحیه پذیرش تغییر شیوه آموزشی و گام برداشتن به‌سوی استفاده از فناوری؛
۳. وجود اضطراب و نبود اعتماد معلمان در استفاده از رایانه.
۴. نداشتن انگیزه، دانش و توانایی به‌کارگیری ابزارها و فناوری‌های نوین آموزشی.

● عوامل مرتبط با دانش‌آموزان:

۱. نبود دسترسی همگانی به فناوری‌ها، به خصوص در مناطق محروم؛
۲. کم‌توجهی و بی‌علاقگی برخی والدین نسبت به استفاده از فناوری؛
۳. استفاده نامناسب از ابزارهای فناوری در برخی موارد، به دلیل ضعف دانش به‌کارگیری آن‌ها.

● عوامل مرتبط با تجهیزات فنی:

۱. کیفیت پایین دسترسی به اینترنت، وجود برخی از فیلترهای دسترسی به سایت‌های گوناگون و ارتباط ضعیف تکالیف درسی با فاوا؛
۲. نداشتن ملزومات فیزیکی اساسی برای استفاده از فناوری در آموزش در مدرسه‌های ابتدایی که غالباً از نبود اختصاص بودجه مناسب نشئت می‌گیرد؛
۳. مجهز نبودن تعداد قابل توجهی از مدرسه‌ها به رایانه و خدمات اینترنتی و نبود فرهنگ صحیح استفاده از این فناوری‌ها در نظام آموزشی.

راهکارها

در همین زمینه، فراهم کردن زیرساخت‌های لازم برای استفاده بهینه از فناوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطی و فناوری‌های نوین آموزشی دیگر در آموزش و پرورش و تجهیز مدرسه‌های ابتدایی به امکانات مذکور، باید بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد. راهکارهای بهبود استفاده از ابزارهای فناورانه در حوزه آموزش عبارت‌اند از:

۱. آموزش‌ها و اطلاع‌رسانی‌های مناسب برای رفع این معضل در نظام‌های آموزشی ارائه شود.
۲. از آنجا که موفقیت هرگونه نوآوری آموزشی در آموزش و پرورش منوط است به رضایت و پذیرش این نوآوری‌ها توسط معلمان، باید با آموزش‌های مناسب، مشارکت دادن معلمان در طراحی برنامه‌ها، و استفاده از نظرات آن‌ها در برنامه‌ریزی‌ها، فرهنگ پذیرش و استقبال از کاربرد شیوه‌های نوین آموزشی را در آنان ایجاد کرد.
۳. به‌کارگیری هر نوع فناوری، از اندیشه، فرهنگ و مناسبات عمیق اجتماعی نشئت می‌گیرد. بنابراین، برای بهره‌گیری مؤثر و کارآمد از فناوری، به‌ویژه در توسعه آموزش، نیازمند بهبود رویکردها، بازبینی سیاست‌های آموزشی، سازمان‌دهی مجدد محتوا، بهسازی نیروی انسانی، طراحی برنامه‌های درسی اثربخش و تحول معیارهای فرهنگی برای فراهم کردن همزیستی با فناوری‌های نوین هستیم.

جمع‌بندی

کاربرد فناوری‌های جدید در سیستم آموزش و پرورش، امید به کارایی کلاس‌ها را افزایش می‌دهد و ایجاد شیوه یادگیری مداوم در دانش‌آموزان و یادگیری‌های رسمی و غیررسمی خارج از کلاس‌های درس را ممکن می‌سازد. بنابراین، لازم است با هماهنگی‌های لازم و تمهیدات کافی در این باره، زمینه بهره‌مندی نظام آموزشی کشورمان را از منافع این‌گونه فناوری‌های نوین ایجاد کنیم.

منابع

۱. اسکندری، حسین (۱۳۹۵). از هوشمندی تا خردمندی: نقدی بر تلقی نظام تربیتی از فناوری. علوم تربیتی.
۲. زارعی زوارکی، اسماعیل، سالمیان، فردین (۱۳۹۵). چالش‌های اساسی کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش ابتدایی. مطالعات پیش‌دبستان و دبستان.
۳. کوهستانی نژادطاری، آرزوخت؛ ابادری، زهرا؛ حسینی، زهره (۱۳۹۷). سواد فناوری معلمان در سند برنامه درسی ملی آموزش و پرورش، حوزه تربیت و یادگیری کار و فناوری. فناوری آموزش.
۴. ملکی، حسن و گرمایی، حسن علی (۱۳۸۸). جایگاه و کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در برنامه درسی دوره ابتدایی از نظر صاحب‌نظران و معلمان شهر تهران. نوآوری‌های آموزشی.